

О. В. Чернявська

РИНОК ПРАЦІ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСПЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»

О. В. Чернявська

РИНОК ПРАЦІ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

2-ге видання, перероблене та доповнене

Рекомендовано

*Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України
для студентів вищих навчальних закладів*

«Видавництво
«Центр учбової літератури»
Київ - 2013

УДК 331.101(075.8)

ББК 65.240я73

Ч-49

*Гриф надано
Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України
(Лист № 1.4/18-Г-1370 від 25.12.2006р.)*

Рецензенти:

Бондар І. К., д.е.н., професор, завідувач відділом проблем праці та політики доходів населення НДЕІ Міністерства економіки України;

Сологуб О. П., д.е.н., професор, завідувач кафедри маркетингу Національного університету харчових технологій;

Перебийніс В. І., д.е.н., професор, завідувач кафедрою загальноекономічних дисциплін Полтавського університету споживчої кооперації України.

Ринок праці [текст]: нав. посіб. 2-ге вид.перероб. та доп. / Чернявська О.В. Ч-49 - К.: «Центр учбової літератури», 2013. - 522 с.

ISBN 978-617-673-176-4

Зміст навчального посібника відповідає змісту дисципліни, викладеного в освітньо-професійній програмі підготовки бакалавра, спеціаліста і магістра напряму 0501 — «Економіка і підприємництво». Навчальний посібник складається із трьох розділів і є зручним для опанування дисципліни за модульно-рейтинговою системою навчання.

Навчальний посібник розрахований на студентів економічних спеціальностей. Але може бути корисним також для студентів інших спеціальностей, аспірантів, викладачів, та усіх, хто бажає опанувати теоретичну базу функціонування ринку праці та володіти практичними знаннями щодо сучасного стану та прогнозів розвитку ринку праці України.

УДК 331.101(075.8)

ББК 65.240я73

ISBN 978-617-673-176-4

© Чернявська О. В., 2013.

© «Видавництво «Центр учбової літератури», 2013.

ЗМІСТ

Передмова.....	7
Тести вхідного контролю знань.....	10
Модуль 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ.....	12
Тема 1. РИНОК ПРАЦІ В ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ, ЙОГО СУТЬ І ФУНКЦІЇ.....	12
1.1. Сутність ринку, підходи до його визначення.....	12
1.2. Визначення ринку праці.....	13
1.3. Особливості визначення об'єкту ринку праці.....	14
1.4. Структура ринку праці, його елементи.....	22
1.5. Класифікація та сегментація ринку праці.....	25
1.6. Ринок праці як складова ринкової системи.....	33
1.7. Функції ринку праці та необхідність його регулювання.....	34
Тести поточного контролю знань по темі 1.....	38
Тема 2. МЕХАНІЗМ САМОРЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ.....	44
2.1. Теоретичні основи саморегулювання ринку праці.....	44
2.2. Регулююча роль попиту та пропозиції на конкурентному ринку праці.....	46
2.3. Закони Хікса-Маршала. Перехресна еластичність попиту на працю . .	47
2.4. Класичні моделі ринку праці та особливості їх саморегулювання ...	48
2.5. Зарубіжні моделі ринків праці.....	51
Тести поточного контролю знань по темі 2.....	52
Тема 3. ІНФРАСТРУКТУРА РИНКУ ПРАЦІ.....	56
3.1. Необхідність, сутність та значення розвитку інфраструктури ри- нку праці.....	56
3.2. Організації та установи, що забезпечують функціонування ринку праці.....	58
3.3. Нормативно-правове середовище, що регулює ринок праці України.....	70
Тести поточного контролю знань по темі 3.....	74
Тема 4. ВНУТРІШНЬОФІРМОВИЙ РИНОК ПРАЦІ.....	78
4.1. Внутрішньофірмовий ринок праці (ВФРП): поняття та його еле- мент.....	78
4.2. Формування внутрішньофірмового ринку праці.....	79
4.3. Особливості функціонування внутрішньофірмового ринку праці ...	80
4.4. Розвиток трудового капіталу підприємства як стратегічна орієн- тація ВФРП.....	83
4.5. Пристосування внутрішньо фірмового ринку праці до змін на підприємстві.....	86
Тести поточного контролю знань по темі 4.....	87
Тести модульного контролю.....	90

Модуль 2.

МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ
В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ..... 94

Тема 5. ІНДИВІДУАЛЬНЕ ПРОПОНУВАННЯ НА РИНКУ ПРАЦІ..... 94

5.1. Сутність та структура індивідуального пропонування на ринку праці . 94

5.2. Теорія індивідуального вибору на ринку праці. Рівновага продавця на ринку праці..... 95

5.3. Ефект доходу та заміщення в класичній теорії пропонування часу. Крива індивідуального пропонування на ринку праці..... 98

5.4. Пропонування якості та інтенсивності праці..... 99

5.5. Освіта як важлива характеристика індивідуального пропонування праці..... 105

5.6. Практичні аспекти організації індивідуального пропонування праці..... 108

Тести поточного контролю знань по темі 5..... 121

Тема 6. СУКУПНЕ ПРОПОНУВАННЯ ПА РИНКУ ПРАЦІ..... 125

6.1. Людські ресурси як джерело сукупної пропозиції праці..... 125

6.2. Сутність сукупної пропозиції праці. Крива сукупної пропозиції праці . 128

6.3. Фактори, що впливають на пропозицію праці. Закон пропозиції праці. 130

6.4. Регулювання обсягу сукупної пропозиції праці..... 132

Тести поточного контролю знань по темі 6..... 133

Тема 7. ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ТА СУКУПНИЙ ПОПИТ НА РОБОЧУ СИЛУ..... 137

7.1. Сутність індивідуального попиту на працю. Крива індивідуального попиту на працю та визначення обсягу індивідуального попиту на ринку праці..... 137

7.2. Короткостроковий та довгостроковий індивідуальний попит на працю 138

7.3. Сукупний попит на ринку праці. Еластичність попиту..... 141

7.4. Фактори вливу на попит на ринку праці. Ефекти масштабу та заміщення..... 142

Тести поточного контролю знань по темі 7..... 144

Тема 8. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ..... 148

8.1. Поняття зайнятості населення, основні концепції зайнятості..... 148

8.2. Види і форми зайнятості..... 151

8.3. Характеристика зайнятості в Україні..... 152

8.4. Світові тенденції зайнятості..... 155

8.5. Механізм регулювання зайнятості населення..... 158

8.6. Цілі та напрями реалізації політики зайнятості населення в Україні... 160

Тести поточного контролю знань по темі 8..... 164

Тести модульного контролю..... 168

Модуль 3.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ..... 172

Тема 9. БЕЗРОБІТТЯ, ЙОГО ФОРМИ І ПРИЧИНИ..... 172

9.1. Сутність безробіття. Підходи до визначення його рівня..... 172

9.2. Вплив безробіття на стан національної економіки. Закон Оукена . 175

9.3. Види та форми безробіття..... 177

9.4. Соціальний захист населення у випадку безробіття..... 181

9.5. Сучасні пріоритети соціального захисту в Україні..... 187

Тести поточного контролю знань по темі 9..... 195

Тема 10. ГНУЧКИЙ РИНОК ПРАЦІ.....	199
10.1. Поняття жорсткості та гнучкості ринку праці.....	199
10.2. Гнучкість витрат на робочу силу.....	201
10.3. Гнучкість форм зайнятості та використання робочого часу.....	203
10.4. Географічна та професійна мобільність робочої сили як елемент гнучкості ринку праці.....	204
<i>Тести поточного контролю знань по темі 10.....</i>	<i>208</i>
Тема 11. АНАЛІЗ І ПРОГНОЗУВАННЯ СТАНУ РИНКУ ПРАЦІ.....	212
11.1. Теоретичні основи аналізу ринку праці України.....	212
11.2. Інформаційне забезпечення аналізу та прогнозування стану ринку праці України.....	213
11.3. Структура та показники аналізу ринку праці України.....	215
11.4. Основні методологічні визначення та поняття, що використовуються при аналізі ринку праці.....	235
11.5. Основні методи збору неофіційної інформації для дослідження ринку праці.....	240
11.6. Прогнозування стану ринку праці України.....	245
<i>Тести поточного контролю знань по темі 11.....</i>	<i>252</i>
Тема 12. ОСОБЛИВОСТІ ТА ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ.....	256
12.1. Формування ринку праці в дореволюційній Росії.....	256
12.2. Особливості та етапи формування ринку праці України за часів радянської влади.....	259
12.3. Особливості та етапи формування ринку праці України в умовах незалежності.....	261
12.4. Сучасний стан ринку праці в Україні.....	263
12.5. Вплив глобалізації на ринок праці України.....	266
<i>Тести поточного контролю знань по темі 12.....</i>	<i>271</i>
Тести модульного контролю.....	274
Тести підсумкового контролю.....	279
ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ.....	284
Модуль 1. Теоретичні засади функціонування ринку праці.....	284
Модуль 2. Механізм функціонування ринку праці в системі забезпечення зайнятості населення.....	302
Модуль 3. Проблеми формування ринку праці в сучасних умовах розвитку економіки України.....	315
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ЇХ ВИКОНАННЯ.....	319
Модуль 1. Теоретичні засади функціонування ринку праці.....	319
Модуль 2. Механізм функціонування ринку праці в системі забезпечення зайнятості населення.....	325
Модуль 3. Проблеми формування ринку праці в сучасних умовах розвитку економіки України.....	329
БІБЛІОГРАФІЯ.....	336

ДОДАТКИ

<i>Додаток А.</i> Закон України «Про зайнятість населення».....	341
<i>Додаток А 1.</i> Закон України «Про зайнятість населення» від 01.03.1991 № 803-ХІІ.....	341
<i>Додаток А2.</i> Закон України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012 № 5067-VI (набирає чинності 1.01.2013 р).....	359
<i>Додаток А3.</i> Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про зайнятість населення».....	401
<i>Додаток Б.</i> Закон України «Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування па випадок безробіття».....	404
<i>Додаток В.</i> Закон України «Про організації роботодавців, їх об’єднання, права і гарантії їх діяльності».....	441
<i>Додаток Г.</i> Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності».....	457
<i>Додаток Д.</i> Указ Президента України «Про Національну тристоронню соціально-економічну раду».....	464
<i>Додаток Е.</i> Постановою Кабінету Міністрів України «Основні напрями проведення державної політики зайнятості на 2010-2011 роки».....	466
<i>Додаток Ж.</i> Генеральна угода про регулювання основних принципів і норм реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин в Україні на 2010—2012 роки.....	470
<i>Додаток З.</i> Закон України «Про соціальний діалог в Україні».....	489
<i>Додаток К.</i> Положення про Міністерство соціальної політики України.....	501
<i>Додаток Л.</i> Положення про Державну інспекцію України з питань праці ...	511
<i>Додаток М.</i> Основні показники розвитку ринку праці України: 2001 — 2011 рр.....	517